

تکنیک کمپوزیسیون در موسیقی قرن بیستم

استیو راد کوهوئوتک

ترجمه: مسعود ابراهیمی

نشر نایونی   ناشر تخصصی موسیقی

تکنیک گمپوزیسیون
در موسیقی قرن بیستم

استیراد کوهنوتک   مسعود ابراهیمی

ویراستار: حسین قدری
نگارگری و صفحه‌آرایی: نای ویر
طرح جلد: نازنین عزیزی
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰
شماره مجله: ۲۵ - نسخه

سرشناسه: کوهنوتک، استیراد
عنوان: تکنیک گمپوزیسیون در موسیقی قرن بیستم
ترجمه: مسعود ابراهیمی
مشخصات نشر: تهران، نایونی، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری: ۳۹۵ ص
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵-۶۷-۳-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
شناسه افزوده: ابراهیمی، مسعود، ۱۳۴۳، مترجم
موضوع: موسیقی - قرن ۲۰ - تاریخ و نقد
موضوع: آهنگسازی - تاریخ و نقد
رده بندی کنگره: ML1۹۷
رده بندی دیویی: ۸۷۰۹۰۴
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۱۳۱۲۵

فروشگاه نشر نایونی
تهران، خیابان انقلاب، مقابل دانشگاه تهران، مجتمع تجاری
فروزنده، طبقه همکف شماره ۳۰۸
تلفن پخش: ۶۶۴۶۷۱۴۰
تلفن فروشگاه: ۶۶۴۶۷۴۰۵

این کتاب حقوق ناشری و مصدق این اثر منتهی به نشر نایونی است.
هرگونه کپی برداری و تولید کپی و جزئی یا به هر صورت ناچار
نسب کپی نویسی، تصویربرداری و الکترونیکی یا دیجیتال بدون مجوز
کتابخانه ناشر، ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد.

فروشگاه اینترنتی: www.nayonev.com

فهرست

۵۰.....	س. کوهنوتک و کتاب او «تکنیک کمپوزیسیون در موسیقی قرن بیستم».
۲۳.....	از مترجم روسی.....
۲۶.....	به خواننده روسی.....
۲۷.....	مقدمه چاپ دوم.....
۲۹.....	مقدمه.....
۳۴.....	در باره تکامل اندیشه موسیقایی و تکنیک آهنگسازی.....
۵۳.....	تکنیک تُنال و مُدال گسترش یافته.....
۵۳.....	اصول کلی.....
۵۸.....	غنی سازی آکوردها.....
۷۵.....	مُداهای جدید.....
۸۰.....	کاربرد امکانات تُنال، مُدال و ریتمیک جدید.....
۱۲۶.....	امکانات بعدی تکنیک تُنال و مُدال.....
۱۳۲.....	سیستم ۱۴ پرده‌ای، ۱/۳ پرده‌ای، ۱/۶ پرده‌ای و ۱/۱۲ پرده‌ای.....
۱۳۷.....	تکنیک اتال - سری گونه و سریالیسم.....
۱۳۷.....	موسیقی تُنال و آتماتیک.....
۱۴۸.....	تکنیک سری گونه - دودکافونی.....
۲۰۸.....	تکنیک سریال - ساختارگرایی.....
۲۳۹.....	پراتیسیس.....
۲۴۳.....	موسیقی تکنیکی - الکترونیک، کُنکرت، ضبط صوت.....
۲۴۳.....	از گسترش علم و تکنیک - به سوی صدای جدید.....
۲۵۱.....	طبقه بندی سازهای جدید.....
۲۵۴.....	اهداف موسیقی تکنیکی.....
۲۵۷.....	از تاریخ موسیقی تکنیکی.....
۲۷۷.....	تجهیزات لابراتوار موسیقی تکنیکی.....
۲۸۳.....	اصول و روش کمپوزیسیون. ترمینولوژی.....

۲۹۹.....	امکانات اجرای صوتی.....
۳۰۵.....	روش‌های نتاسیون، پارتیتور.....
۳۱۰.....	آله‌آتوریکا و موسیقی تمبرها: علل پیدایش، ریشه‌ها، سنت‌ها.....
۳۱۸.....	کاربرد آله‌آتوریکا در موسیقی معاصر.....
۳۳۲.....	سیبیرتیک و موسیقی.....
۳۳۸.....	ظهور نابهنجاری آفرینشی و اجرایی.....
۳۴۸.....	خاتمه. چشم‌اندازها.....
۳۶۵.....	منابع.....
۳۹۵.....	فهرست نمونه‌نت‌های اخذ شده از پارتیتورهای موسیقی ^۱ .....
۳۹۵.....	فهرست آثار ای. ف. استراوینسکی.....
۳۹۵.....	فهرست آثار پاول هیندمیت.....
۳۹۵.....	فهرست آثار اولیویه مسیان.....
۳۹۵.....	آثار آرنولد شوئنبرگ.....
۳۹۵.....	آثار آلبان برگ.....
۳۹۵.....	آثار آنتون وبرن.....
۳۹۵.....	بعضی از کمپوزیسیون‌های الکترونیک.....
۳۹۵.....	بعضی از کمپوزیسیون‌های موسیقی کُنکرت.....
۳۹۵.....	فهرست اسامی.....

کوهونوتک تنها پس از جنگ توانست تحصیلات خود را ادامه دهد. او درس‌های کمپوزیسیون را در کلاس ویلم پترشلکا و سپس یاروسلاو کوپیل در آکادمی هنرهای موسیقی یاناچک در برنو با ساختن پوئم سمفونیک «مونیک» برای ارکستر بزرگ (۱۹۵۳) به پایان رساند. س. کوهونوتک از همان دوران تحصیل به هنر ملی علاقه داشت و با سفر به سراسر کشور و جمع‌آوری ترانه‌های محلی، آنسامبل ملی آکادمی هنرهای موسیقی یاناچک را اداره می‌کرد. این مسئله تأثیری اساسی بر شکل‌گیری نظرات زیباشناختی آهنگساز جوان گذاشت. آثار اولین دوره فعالیت خلاقه او، ضمن اتکا بر سنت‌های کلاسیک-رومانتیک، سرشار از عناصر فولکلورند. ارتباط با سرچشمه‌های ملی حتی پس از نیاز آهنگساز به انواع جدید تکنیک آهنگسازی قطع نشد. در عین حال کوهونوتک، ضمن استفاده از ابزار معاصر برای بیان ایده‌ها و تصورات موسیقایی متناسب با روح زمان ما، سادگی زنده بیان را حفظ کرد. آثار نام‌برده در بالا همچون سوئیت برای آلتو و پیانو (که دومین مرحله از فعالیت خلاقه او را نشان می‌دهد) و سیکل‌های متأخرتر کُر کودکان («فندق‌های موسیقایی»، «لالایی‌ها برای میشا»، «کنسرت شبانه در خانه»، «اتودهای پلی فونیک برای کُر کودکان») گواهی بر این مسئله‌اند. کوهونوتک معتقد است که تکنیک در حکم «زبان» آهنگساز است و نه در حکم افکار او. کوهونوتک این اعتقاد را در کتاب خود نیز منعکس کرده است (این کتاب اطلاعاتی مفصل درباره تکنیک‌های مختلف آهنگسازی در قرن بیستم در بردارد).

کوهونوتک در اواسط دهه شصت پس از آموختن نظری و عملی تکنیک معاصر کمپوزیسیون، روش شخصی خود را پیدا کرد؛ روشی که آن را در کتاب «کمپوزیسیون موسیقایی طرح‌ریزی شده» (برنو، ۱۹۶۸) به تفصیل تشریح کرده است^۱. آثار مبتنی بر این روش، مقبولیت جهانی یافت؛ مقبولیتی که ارزش هنری-زیباشناختی آنها را تأیید می‌کند.

علاقه گسترده موسیقایی-تئوریک، آهنگساز را به پژوهش و مطالعه موسیقی قدیم ترغیب کرد. کتاب «اصول کمپوزیسیون گذشته دور» (که انتشارات «پانتون» برای چاپ آماده نموده) نتیجه این پژوهش است. دور از انتظار نیست که کوهونوتک از اواخر دهه شصت پیگیرانه شروع به ترکیب

^۱ دانشگاه پالاتس در اولوموتس، س. کوهونوتک را به خاطر این کتاب شایسته عنوان دکتر فلسفه و دیپلم درجه یک دانست.

در موسیقی قرن بیستم/۷

اصل کمپوزیسیون «طرح‌ریزی‌شده» خود با تکنیک «استراتوفون» می‌کند. لازم به ذکر است «استراتوفون» اصول کلی پلی‌فونی قدیم را گسترش می‌دهد. در نتیجه آثاری پدید آمدند که هم در چکوسکی و هم در مسابقه‌های بین‌المللی تقدیر شدند. آثاری همچون: «موسیقی در دو لایه صوتی» ری دو آلتو، دو پیانو، سازهای ضربی و ضبط صوت (۱۹۶۸)، «تئاتر جهان»، روتاسیون سمفونیک در چهار صحنه برای ارکستر بزرگ (۱۹۶۹-۱۹۶۸)، «آرامگاه»، تابلوی صوتی برای ارکستر (۱۹۷۰)، «پیش‌درآمد باشکوه» برای ارکستر سمفونیک بزرگ (۱۹۷۱)، «ترانه جهان» برای کر مختلط (۱۹۷۳)، «بر مزار سرباز ارتش سرخ» برای کر زنان (۱۹۷۳) از آن جمله‌اند.

س. کوهنوتک به‌عنوان یک شخصیت اجتماعی، کمونیست و عضو اتحادیه آهنگسازان چک شهورت زیادی دارد. وی همچنین سال‌های زیادی را در سمت‌های هیئت کنترل و بازرسی اتحادیه آهنگسازان چک، هیئت اپرای اتحادیه آهنگسازان چک در برنو، کمیته مقدماتی اتحادیه آهنگسازان چک در پراگ (۱۹۶۹) و معاونت بنیاد موسیقایی چک فعالیت داشت. در حال حاضر کوهنوتک در اتحادیه آهنگسازان چک، شورای هنری فیلامونی دولتی برنو، شورای تحریریه مجله «Opus musicum»، هیئت آکادمی علوم چکسلواکی برای اعطای مراتب علمی در حوزه تئوری و تاریخ موسیقی، هیئت انتشارات «سوپرافون» در زمینه آماده‌سازی انتشار میراث ل. یاناچک، تجمیع دوستی شوروی-چکسلواکی، کمیته حزبی آکادمی هنر موسیقی یاناچک عضویت دارد.

کوهنوتک بیش از دوازده سال است که در آکادمی تدریس می‌کند؛ از سال ۱۹۶۶ ریاست تیرتس آهنگسازی، تئوری موسیقی و رهبری ارکستر این آکادمی را بر عهده دارد. فعالیت آموزشی و محسود به آکادمی نیست؛ او سخنرانی‌های زیادی در دانشگاه‌های برنو، اولوموتس، در کسرو و تورهای پراگ، گدانسک و همچنین در اتحاد شوروی و یوگسلاوی برگزار می‌کند.

سترد کوهنوتک در کتاب «تکنیک کمپوزیسیون در موسیقی قرن بیستم» دست به حل مسئله‌ای فوق‌العاده پیچیده زده است؛ یعنی نمایش منظره وسیع (Panorama) تکنیک آهنگسازی معاصر به خواننده.

۸ / تکنیک کمپوزیسیون

برای ارتباط صحیح با کتاب، لازم است قبل از هر چیز، جهت‌گیری و خصوصیت آن را در نظر گرفت. شاید گزاره نباشد اگر ادعا کنیم که در حال حاضر هیچ کتاب دیگری از این دست وجود ندارد که در آن متنوع‌ترین گونه‌های تکنیک آهنگسازی را تا این اندازه گسترده معرفی کرده باشند. کتاب کوهنوتک به منزله کتاب درسی کمپوزیسیون نیست، اما در بردارنده اطلاعاتی سیستماتیک و متنوع درباره کمپوزیسیون عملی موسیقی معاصر است. ارزش این کتاب نیز در همین نکته نهفته است. از سوی دیگر، با آنکه مضمون اصلی کتاب را اطلاعات تئوریک تشکیل می‌دهند، اما این کتاب تئوری موسیقی قرن بیستم را تشریح نکرده است. تئوری مذکور شامل تاریخ، زیباشناسی، نقد و آنالیز موسیقی قرن بیستم است؛ هرچند کوهنوتک عناصر شاخه‌های مذکور را تا اندازه‌ای در کتابش ارائه کرده اما چندان منطقی نیست که از نویسنده انتظار داشته باشیم به مسائلی غیر از هدف اصلی‌اش بپردازد.

هیچ کار حرفه‌ای خلاقه، بدون استفاده از نوعی وسیله «تکنیکی - حرفه‌ای» میسر نیست. تکنیک برای آهنگساز، همچون اسلحه برای جنگ است. مسلماً، تکنیک به تنهایی بدون روح هنرمند (هنرمندی که چیزی برای گفتن دارد) بی‌جان و مرده است؛ اما از سوی دیگر، روح هم بدون تکنیک ناتوان است. طبق گزین گوئی دقیق آ. فرانس، هنر در معرض خطر دو هیولا قرار دارد؛ هنرمندی که استاد نیست و استادی که هنرمند نیست. تکنیک مقوله‌ای است که به هنرمند اجازه تحقق و تجسم ایده‌اش را در بافت اثر هنری می‌دهد و بهترین راه برای آزاد کردن فکر از گرفتاری‌های تکنیکی که هنرمند را از تحقق ایده باز می‌دارد، تسلط بر تکنیک است. تسلط باید تا اندازه‌ای آزاد و ماهرانه باشد که تصور آفریننده بتواند فقط بر جنبه مضمونی و تصویری هنر متمرکز شود.

تابه حال پژوهش‌های تئوریک زیادی درباره گرایش‌های هنری جداگانه، همچنین روش‌ها و اسلوب‌های تصنیف موسیقی انجام داده‌اند. اما نیاز به این‌گونه معلومات کاهش نمی‌یابد بلکه برعکس افزایش می‌یابد. علت این مسئله در گام نخست فاصله رو به رشد میان عمل آهنگسازی و تئوری موسیقی است؛ چراکه موسیقی‌شناسان - پژوهشگران «فرصت نمی‌کنند» پایه‌پای رشد سریع شیوه‌های بیان موسیقی حرکت کنند. این فاصله، به‌ویژه در عمل آموزش موسیقی‌دانان، افراد

در موسیقی قرن بیستم/۹

حرفه‌ای، آهنگسازان، موسیقی‌شناسان، نوازندگان و معلمین به شدت احساس می‌شود. ثانیاً، لازم به تأکید است که افزایش نیاز به معلومات جدید، در اثر افزایش نقش هنر موسیقی و موسیقی‌شناسی در رشد جامعه است. مسائلی همچون ماهیت زیباشناختی موسیقی، اهمیت اجتماعی و از جمله اهمیت ایدئولوژیک آن باید بر اساس آگاهی از تکنیک آهنگسازی معاصر، خصوصیات و قانون‌مندی‌های تفکر موسیقایی معاصر و نشانه‌های سبکی موسیقی امروز حل شوند.

درواقع ما با دو گروه از نیازها به معلومات جدید مواجهیم: نخست نیاز درونی که در حوزه فعالیت حرفه‌ای موسیقی از هر نوع نمود می‌یابد و نیاز بیرونی خاص جامعه که به پرورش زیباشناسی و موسیقایی طیف وسیع‌تری از مردم توجه دارد.

دلایل دیگری هم وجود دارند که موجب ضرورت آموختن هرچه بیشتر پدیده‌های موسیقی معاصر شده‌اند؛ صحبت بر سر کاراکتر و نوع معلومات است. به نظر ما، مهم‌ترین وظیفه‌ای که پیش روی بسیاری از موسیقی‌شناسان علاقمند به رشد موسیقی معاصر قرار دارد، صورت‌بندی شناخت کامل از قانون‌مندی‌های تفکر موسیقایی دوران ما است.

بدون شک اشکال تفکر موسیقایی اکنون تفاوتی کیفی با اشکال تفکر مختص کلاسیک وین یا رومانسیسم دارند. از سوی دیگر، این خصوصیت کیفی هنوز بازتابی شایسته و لازم در موسیقی‌شناسی نظری پیدا نکرده است. موسیقی‌شناسان- پژوهشگران اکنون اصولاً روی تعیین جلوه‌های مخصوص سبک جدید در فعالیت خلاقه آهنگسازان جداگانه تأکید می‌کنند (و نه روی تعیین خطوط، مناسبات و ویژگی‌های خاص کل دوران ما).

سرانجام به ضرورت فزاینده حل مسائل روش‌شناختی در ارتباط با پژوهش موسیقی معاصر اشاره می‌کنیم. در این حوزه، به موازات موضوعات مورد مطالعه و مقولات و مفاهیم شناخته‌شده، خطوط فرعی جدیدی به طور مؤثر شکل می‌گیرند. درواقع، اهداف جدید پژوهش پیش می‌آیند، سیستم جدیدی از پژوهش، تحلیل و نتیجه‌گیری مطالبه می‌شود و حوزه‌های کاربرد نتایج پژوهش توسعه می‌یابند. از مطلب مذکور پیداست که موضوع مورد بحث س. کوهنوتک بسیار مبرم است.

۱۰ / تکنیک کمپوزیسیون

کتاب س. کوهنووتک مناسب متخصصین و موزیسین‌های حرفه‌ای است. می‌توان تصور کرد که این کتاب کاربرد وسیعی در مؤسسات آموزش موسیقی و قبل از همه در دانشکده‌های تئوری-آهنگسازی پیدا خواهد کرد. مؤلف تأکید می‌کند که کتابش را به‌طور خاص برای آهنگسازان در نظر گرفته است. تصور ما بر این است که گویی کتاب س. کوهنووتک (همانند بسیاری از اینگونه نوشته‌ها) از نقشی که مؤلف برایش در نظر گرفته، فراتر رفته است. در جریان آماده‌سازی کتاب برای چاپ به زبان روسی روشن شد که علاوه بر آهنگسازان، همچنین موسیقی‌شناسان، پژوهشگران، نوازندگان، منتقدین موسیقی، ویراستاران و هرکسی که با موسیقی زنده و روبه‌رشد سروکار دارد، به آن علاقه پیدا می‌کند.

خواننده در این کتاب چه چیزی را خواهد یافت؟ قبل از همه، مقدار زیادی اطلاعات عینی. کوهنووتک موفق می‌شود مطالب موسیقایی فراوانی را ارائه کند.

درواقع کتاب او، مجموع بنیادی اطلاعات درباره‌ی روش‌های تصنیف موسیقی تا دهه ۶۰ قرن بیستم است.

در بخش «درباره مسئله گسترش تفکر موسیقایی و تکنیک کمپوزیسیون»، تحول تکنیک معاصر تصنیف موسیقی با دایره وسیعی از پدیده‌های تاریخی ارتباط پیدا می‌کند و کوششی برای طبقه‌بندی کلی موسیقی معاصر از لحاظ روش‌های کمپوزیسیون صورت می‌گیرد.

بخش‌های بعدی کتاب به بررسی تخصصی مهم‌ترین روش‌های تصنیف موسیقی مختص قرن بیستم می‌پردازد.

برای مؤلف، تشریح روش‌های تُنال و مُدال («تکنیک تُنال و مُدال گسترش یافته») در مکان اول قرار دارد. کوهنووتک به نحو قانع‌کننده‌ای تنوع امکانات جدید تنالیه در مرحله کنونی و به‌صورت گسترش یافته را به نمایش می‌گذارد. وی چشم‌انداز وسیع رشد مؤثر تکنیک‌های مُدال مختلف (از دیاتونیک سختگیر تا سیستم‌های میکروکروماتیک) را نشان می‌دهد.

کتاب «تکنیک کمپوزیسیون در قرن بیستم» که از نظر خوانندگان می‌گذرد، کوششی است برای فراگیری روش‌های معاصر کمپوزیسیون به‌ویژه موسیقی اروپای غربی. استیراد کوهوئوتک در کتاب «تکنیک کمپوزیسیون در موسیقی قرن بیستم» دست به حل مسئله‌ای فوق‌العاده پیچیده زده است؛ یعنی نمایش منظره وسیع (Panorama) تکنیک آهنگسازی معاصر به خواننده.

مؤلف تأکید می‌کند که کتابش را به‌طور خاص برای آهنگسازان در نظر گرفته است؛ اما در جریان آماده‌سازی کتاب برای چاپ به زبان روسی روشن شد که علاوه بر آهنگسازان، همچنین موسیقی‌شناسان، پژوهشگران، نوازندگان، منتقدین موسیقی، ویراستاران و هرکسی که با موسیقی زنده و رو به رشد سروکار دارد، به آن علاقه پیدا می‌کند. در بخش ابتدایی کتاب، تحول تکنیک معاصر تصنیف موسیقی با دایره وسیعی از پدیده‌های تاریخی ارتباط پیدا می‌کند و کوششی برای طبقه‌بندی کلی موسیقی معاصر از لحاظ روش‌های کمپوزیسیون صورت می‌گیرد. در بخش‌های بعدی، کتاب به بررسی تخصصی مهم‌ترین روش‌های تصنیف موسیقی مختص قرن بیستم می‌پردازد.

www.nayoney.com

Design: Nazanin khzaee

ISBN: 978-622-95067-3-8

9 786229 506738

